

การพัฒนาการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันการค้าชายแดนโดยกระบวนการจัดการความรู้ ด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

Enhancing Competitiveness of border Trade Based on Knowledge Management at the Border Checkpoint in Aranyaprathet District of Sa Kaew Province

จิตติมา เกษมสุข¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา ด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว 2) เพื่อศึกษาความพร้อมและการบริหารงานองค์กรของผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา ด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว 3) เพื่อพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันการค้าชายแดนโดยกระบวนการจัดการความรู้ของผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา ด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการสอบถามเชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญและข้าราชการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 16 คน และทำการสัมภาษณ์เชิงกลุ่มกับผู้ประกอบการและประชาชนที่ใช้บริการด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 25 คน

ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ของผู้ประกอบการ คือ 1) ความพร้อมของผู้ประกอบการ เนื่องจากมีอำนาจในการตัดสินใจพัฒนาปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร โดยที่ต้องมีความเข้าใจในเรื่องความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ แสวงหาแหล่งลงทุน แสวงหาโอกาส และมีความคิดริเริ่มหรือการสร้างสรรค์ 2) การบริหารจัดการองค์กร ผู้ประกอบการต้องมีความรู้เข้าใจถึงหลักการบริหาร การกำหนดนโยบายเพื่อการปฏิบัติที่แน่ชัด หรือมีรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ต้องรักษาคุณภาพสินค้าให้มีมาตรฐาน คัดเลือกแหล่งนำเข้าวัตถุดิบ และหาเครือข่ายทางธุรกิจ 3) กระบวนการจัดการความรู้ ต้องมีกระบวนการจัดเก็บความรู้ที่เป็นระบบ เข้าถึงง่าย และรองรับทั้งบุคลากรชาวไทยและกัมพูชา

คำสำคัญ : การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน, การค้าชายแดน, การจัดการความรู้, ด่านอรัญประเทศ

¹ นักวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ E-mail : tk2523@hotmail.co.th

Abstract

The objectives of this qualitative research were to: 1) investigate problems and obstacles concerning Thai-Cambodian border trade at the border checkpoint of Aranyaprathet District of Sa Kaew Province; 2) study Thai-Cambodian border trade entrepreneurs at the border checkpoint of Aranyaprathet District of Sa Kaew Province in terms of their readiness and organization management; and 3) enhance competitiveness of border trade based on knowledge management at the border checkpoint of Aranyaprathet District of Sa Kaew Province. For data collection, a structured, in-depth interview was used for 16 experts and officials concerned while a group interview was used for 25 Thai-Cambodian border trade entrepreneurs and people using the border checkpoint of Aranyaprathet District of Sa Kaew Province.

The study found that the key elements of knowledge management for Thai-Cambodian border trade entrepreneurs are as follows: 1) the readiness for decision making on a change in an organizational structure in which knowledge and understanding concerning competitive advantages, resource and opportunity seeking, and initiative or creativity are required; 2) the organization management in which knowledge and understanding concerning management principles, well-defined implementation policies, approaches to performance appraisals, quality assurance for products, raw material selection and networking in business are required; and 3) the knowledge management process in which knowledge organization is required to be easily accessible for both Thais and Cambodians.

Keywords: competitiveness enhancement, border trade, knowledge management, Aranyaprathet Border Checkpoint

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ปัจจุบันประเทศไทยมีความร่วมมือทางด้านการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านหลายรูปแบบ เช่น กลุ่มความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) ประกอบด้วย ลาว กัมพูชา เวียดนาม พม่า จีน และสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ที่ประกอบด้วยกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 10 ประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนทุนสินค้าและบริการ ส่วนเกินที่เกิดจากความแตกต่างทางด้านสภาพภูมิประเทศภายใต้ข้อจำกัดระหว่างประเทศที่น้อยกว่าการค้าขายโดยทั่วไป ซึ่งสินค้าส่งออกหลักส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำและสินค้าเกษตรขั้นพื้นฐานโดยสินค้าเกษตรแปรรูปประเภทอาหารและมีใช้อาหารยังมีน้อยประเภททำให้ฐานสินค้าส่งออกค่อนข้างแคบขาดความหลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

จากผลการรายงานมูลค่าการค้าไทยกับกัมพูชาในอดีตที่ผ่านมา มีแนวโน้มของมูลค่าส่งออกและนำเข้าที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งด้านนโยบายและเงินทุนหมุนเวียน (ศูนย์ข้อมูลการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน กองความร่วมมือการค้าและการลงทุน, 2558) แต่ก็ยังพบว่ามีปัญหาหลากหลายรูปแบบที่เกิดขึ้นอันเป็นผลให้การพัฒนาด้านการส่งออกเป็นไปได้ไม่เต็มความสามารถ เช่น ปัญหาที่สามารถจับต้องได้หรือเห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ เขตแดน-การประกันภัยของรถขนส่งสินค้าไม่ชัดเจน ขาดแคลนแรงงาน แรงงานไม่มีทักษะ การจราจรติดขัดของโดยเฉพาะจุดผ่านแดนถาวร การละเมิดลิขสิทธิ์สินค้า การสื่อสาร ระบบศุลกากรมีปัญหาการตีความพิกัด และการเก็บค่าธรรมเนียมฯ (สายฝน แห่่งหล้า และคณะ, 2557; นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์ และคณะ, 2554; มธรรดา

สมัยกุล, 2557) รวมถึงปัญหาที่ยากแก่การจับต้อง เช่น ปัญหาเชิงแนวความคิดในการพัฒนาระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ที่ไม่ครอบคลุมทุกปัจจัย ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) โดยมองว่าความสามารถในการแข่งขันนั้นเกิดจากการได้เปรียบทางด้านปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ (Factor Endowment) และสร้างความสามารถในการแข่งขันที่เกิดจากการแข่งขันการพัฒนาเทคโนโลยีทักษะแรงงาน ระบบการบริหารจัดการที่ดีและการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) เป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ซึ่งขาดการพัฒนาความพร้อมของผู้ประกอบการในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันจากกระบวนการจัดการที่เหมาะสมต่อกิจการของตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพของภาคอุตสาหกรรมให้เข้ากับกิจการของตนเอง (เรวดี แก้วมณี, 2558) ซึ่งภายหลังจากปี 2558 เป็นต้นมาภาครัฐได้มีแผนการพัฒนาเส้นทางการค้าระหว่างไทยกับกัมพูชาอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นมีการสร้างถนนและเปิดใช้เส้นทางขนส่งขนาดใหญ่เพิ่มเติม เช่น อินเทอร์เน็ตคลอกลิง (ประชาชาติธุรกิจ, 2561) และสะพานด่านพรมแดนหนองเอี่ยน-สตึงบพ (กรุงเทพธุรกิจ, 2560) รวมถึงมีนโยบายจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ระยะแรกของไทยใน 5 พื้นที่ โดยมีอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วรวมอยู่ด้วย ซึ่งการจัดการพัฒนาระบบต่างๆ นั้นส่งผลให้รูปแบบการขนส่งสินค้าผ่านชายแดนเปลี่ยนไปทั้งด้านของปริมาณการขนส่งและปริมาณผู้ขนส่ง ซึ่งอาจทำให้เกิดสภาพปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทยในรูปแบบใหม่ขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันการค้าชายแดนโดยกระบวนการจัดการความรู้ด้านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคบริเวณการค้าชายแดนฯ และ

พัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันของผู้ประกอบการการค้าชายแดนฯ ในบริบทสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ผู้วิจัยคาดว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการการค้าชายแดนสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในการประกอบธุรกิจรวมถึงพัฒนาต่อยอดขีดความสามารถทางการแข่งขันผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชาด้านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จากการพัฒนาองค์ความรู้ที่รากฐานของปัญหา ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชาด้านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

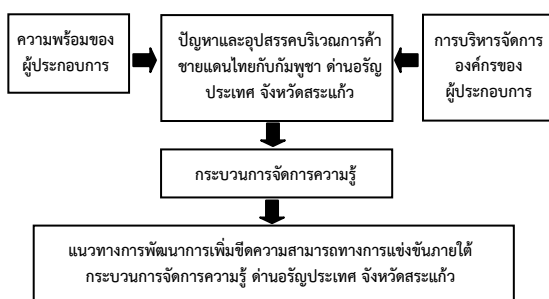
1.2.2 เพื่อศึกษาความพร้อมและการบริหารงานองค์กรของผู้ประกอบการการค้าชายแดนด้านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

1.2.3 เพื่อพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันการค้าชายแดนโดยกระบวนการจัดการความรู้ของผู้ประกอบการการค้าชายแดนด้านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) มีขอบเขตระยะเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม - เมษายน 2561 โดยผู้วิจัยนำผลลัพธ์ที่ได้รับไปวิเคราะห์เนื้อหาประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดจากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เกี่ยวกับความสามารถทางการแข่งขันของผู้ประกอบการ ในเขตพื้นที่ ด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนจัดเตรียมชุดคำถามและวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้า โดยข้อคำถามในการสัมภาษณ์มีโครงสร้างแบบหลวม (Loosely structure) เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระโดยไม่ออกนอกประเด็นที่สนใจภายใต้กรอบของคำถามที่กำหนดไว้ โดยข้อคำถามจำแนกออกเป็น 1) สภาพปัญหาและอุปสรรคบริเวณการค้าชายแดนฯ 2) ความพร้อมของผู้ประกอบการ 3) การบริหารจัดการองค์กรของผู้ประกอบการ 4) การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ และ 5) แนวทางการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา

โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาของชุดแบบสอบถาม เท่ากับ 0.946 โดยมีค่า IOC รายข้ออยู่ระหว่าง 0.8 -1.0

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยผู้วิจัยเลือกเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งเป็นข้อคำถามแบบเจาะลึก โดยทำการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือผู้เชี่ยวชาญและข้าราชการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 16 คน และทำการสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม กับกลุ่มตัวอย่าง 25 คน ที่เป็นผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา ด้านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และชาวบ้านที่ใช้บริการด่าน

อรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน รวมทั้งหมด 25 คน โดยทำหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ด้านบุคลากรจังหวัดสระแก้ว สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว เป็นต้น เพื่อแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการศึกษาและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเข้าพบและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ สภาพปัญหาและอุปสรรคความพร้อม และการบริหารงานองค์การของผู้ประกอบการการค้าชายแดนฯ รวมถึงกระบวนการจัดความรู้ และแนวทางการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบความถูกต้องของวิธีรวบรวมข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สามเส้า (Methodological Triangulation) ซึ่งเป็นการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยไม่ปักใจเชื่อว่าข้อมูลแหล่งใดแหล่งหนึ่งเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2552) โดยในการวิจัยนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ การศึกษาเชิงทฤษฎี การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญและข้าราชการ และการสัมภาษณ์เชิงกลุ่มกับผู้ประกอบการและชาวบ้าน

3. สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา สามารถแบ่งเป็น 3 ด้านดังนี้

3.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา

พบว่าปัจจุบันมีนโยบายภาครัฐช่วยส่งเสริมการค้าชายแดนเป็นจำนวนมาก แต่บางนโยบายยังมีข้อบกพร่องในการนำไปใช้ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) นโยบายสิทธิประโยชน์สำหรับการลงทุน เกิดปัญหาการมีเงื่อนไขและการพิจารณาที่ซับซ้อนต่อ

ผู้ประกอบการ และเน้นไปที่การให้สิทธิการลงทุนชาวต่างชาติ 2) การให้บริการจุดเดียวแบบเบ็ดเสร็จที่ทำให้เกิดปัญหาระงาที่หลายและให้บริการไม่เท่าทันกับเวลา และเกิดการสัดคิวอย่างไม่เป็นธรรม 3) มาตรการการใช้แรงงานต่างด้าว ที่ทำให้เกิดแรงงานเถื่อนเป็นจำนวนมากไหลเข้าสู่ไทยโดยที่ไม่สามารถควบคุมได้ 4) นโยบายการตอบสนองความต้องการผู้ประกอบการไม่ครอบคลุม โดยภาครัฐได้มองข้ามหรือให้ความใส่ใจไม่มากพอเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ส่วนใหญ่เน้นให้การช่วยเหลือผู้ประกอบการรายใหม่ 5) นโยบายการให้ความรู้และการฝึกอบรมขาดประสิทธิภาพ ขาดการให้ความรู้เชิงลึกถึงเทคนิคและวิธีการแก้ปัญหาในการทำการค้ากับชาวกัมพูชา หรือการป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบ 6) การพัฒนาแหล่งเงินทุนไม่เพียงพอ ไม่สามารถช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่เนื่องจากเงื่อนไขและข้อปฏิบัติที่ค่อนข้างปฏิบัติตามได้ยาก ซึ่งได้ทำให้ผู้ประกอบการในบางรายเสียโอกาส

3.2 ปัญหาความพร้อมและการบริหารงานองค์การของผู้ประกอบการ

มีการเลือกใช้วัตถุดิบที่หลากหลายทั้งจากในและนอกประเทศ มีการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาระบบการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลหรือการรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ผลิต มีความรู้ประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ และมีการศึกษาข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตน รวมถึงมีการเตรียมย้ายฐานการผลิตมายังพื้นที่ที่ใกล้เคียงประเทศกัมพูชา แต่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังขาดในเรื่องการวิเคราะห์หรือมุมมองในภาพรวมการทำธุรกิจ ความรู้ด้านภาษา โดยเฉพาะภาษากัมพูชา การตรวจสอบบัญชี และหลักทรัพย์ค้ำประกันในการขอสินเชื่อจากแหล่งเงินทุน รวมถึงปัญหาความเจ็บป่วยจากโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่อาจควบคุมได้ นอกจากนี้แหล่งเงินทุนยังเป็นปัญหาสำคัญของผู้ประกอบการ โดยที่ผู้ประกอบการไม่มีแหล่ง

เงินทุนเป็นของตนเอง จึงต้องกู้เงินนอกระบบเพื่อมาหมุนเวียนบริหารธุรกิจ

ส่วนในด้านการบริหารงานพบว่าผู้ประกอบการโดยส่วนมากจะให้ความสำคัญในการรักษาคุณภาพสินค้าอย่างสม่ำเสมอเป็นหลัก และมีการนำเข้าวัตถุดิบสินค้าจากประเทศอื่นๆ เพื่อลดต้นทุนในการผลิต แต่พบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการองค์กรของผู้ประกอบการที่ทำให้ผลประกอบการไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเช่น ผู้ประกอบการจำนวนมากเลือกวิธีการดำเนินการธุรกิจของในแบบรับจ้างผลิตหรือ OEM ซึ่งเป็นการผลิตตามจำนวนคำสั่งและแบบแปลนพิมพ์เขียวของผู้ว่าจ้าง และทำให้ได้รับผลกำไรจากการรับจ้างผลิตโดยตรงเท่านั้นไม่มีช่องทางในการสร้างมูลค่าสินค้าของตนเอง ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความเสี่ยงในการทำธุรกิจต่ำแต่ก็ได้รับผลตอบแทนน้อยลงเช่นกัน และทำให้ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องกระตือรือร้นในการตลาด

นอกจากนี้การที่ผู้ประกอบการเลือกวิธีการรับจ้างผลิตยังทำให้ รูปแบบขององค์กรเปลี่ยนไปในทิศทางทำให้ความสำคัญต่อแรงงานคนและเครื่องจักรเพื่อเป็นกำลังการผลิต (Production) ทำให้ในองค์กรขาดแคลนผู้ที่มีทักษะในการพัฒนาและการออกแบบสินค้าของตนเอง (Development) เพราะไม่จำเป็นต้องพึ่งพาทักษะในการปฏิบัติงานตามการรับจ้างผลิตผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงพยายามลดต้นทุนให้มากที่สุดจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการผลิต เช่น การกำหนดค่าแรงต่ำตามข้อกำหนดกฎหมายหรืออัตราในตลาดแรงงาน หรือการให้สวัสดิการที่ไม่พอเพียง ทำให้พนักงานเกิดความรักในองค์กรต่ำ และเกิดปัญหาความไม่แน่นอนในเรื่องของการโยกย้ายแรงงานจากการโยกย้ายไปในสถานที่ใหม่ได้ง่ายหากได้รับค่าจ้างที่สูงกว่า

3.3 ปัญหาด้านการจัดการความรู้ของผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการรวบรวมองค์ความรู้ขององค์กรอย่างเป็นระบบ ทำให้คนในองค์กรไม่สามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างทั่วถึง และพัฒนาตนเองได้ไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น เพราะผู้ประกอบการส่วนใหญ่เน้นงานให้เกิดประสิทธิภาพจากปริมาณและจำนวนงานที่ได้รับ เช่นการเพิ่มกำลังผลิต ชั่วโมงการทำงาน หรือการเพิ่มจำนวนแรงงานพื้นฐานในการผลิต ทำให้ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาทักษะความรู้ของแรงงาน ซึ่งผู้ประกอบการสามารถเพิ่มกำลังแรงงานที่มีราคาต่ำได้ง่ายจากการว่าจ้างแรงงานข้ามชาติที่เดินทางเข้ามาพักพิงหางานทำในประเทศไทย การจัดการความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่จึงเกิดจากการเผยแพร่ความรู้จากภาครัฐสู่องค์กรของผู้ประกอบการ ได้แก่ 1) รูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ โดยการแจกคู่มือการฝึกอบรมแก่ผู้ประกอบการที่มีความสนใจ และ 2) ศูนย์การเรียนรู้ ที่จัดตั้งขึ้นที่ศูนย์ราชการจังหวัดสระแก้วซึ่งทำหน้าที่การศึกษาดูงานตัวอย่างในการพัฒนาองค์กรที่เหมาะสม

4. อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการพบปัญหาและอุปสรรคบริเวณการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา ด้านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ที่หลากหลาย โดยที่ผู้ประกอบการต่างรับทราบถึงปัญหาภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้น ทั้งจากการเพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการชาวไทยและต่างประเทศ แต่ผู้ประกอบการยังขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์กรในด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่เกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยี ทักษะแรงงาน และระบบการบริหารจัดการที่ดี ที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์รวมถึงการพัฒนารากฐานองค์กรให้มีความมั่นคงยั่งยืน ซึ่งวิธีการสำคัญที่

ผู้ประกอบการรู้จักอย่างกว้างขวางรวมถึงภาครัฐให้การสนับสนุนในการนำไปปรับใช้พัฒนาองค์กรคือการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ ซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญหรือมองข้ามประโยชน์ของการจัดการความรู้เนื่องจากเป็นวิธีการที่ไม่เห็นผลลัพธ์ในทันที

การจัดการความรู้นั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกระจายความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล องค์กร หรือเอกสาร สู่บุคคลภายในองค์กร โดยจะต้องดำเนินการพัฒนาความรู้ที่ผู้ประกอบการมีให้กลายเป็นระบบเพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนานตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ของผู้ประกอบการด้านอัญมณีประเทศจังหวัดสระแก้วที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของผู้ประกอบการในด้านอัญมณีประเทศ จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย

1. คน หรือความพร้อมของผู้ประกอบการ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะผู้ประกอบการเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการองค์กร และมีอำนาจในการตัดสินใจพัฒนาปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร โดยที่ผู้ประกอบการจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ และสร้างความสามารถในการแข่งขันที่เกิดจากการแข่งขันการพัฒนาเทคโนโลยีทักษะแรงงาน และระบบการบริหารจัดการที่ดีเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มหรือผลิตภาพ ต้องมีความพร้อมในการแสวงหาแหล่งลงทุนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับธุรกิจของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องเป็นนักแสวงหาโอกาส มีความคิดริเริ่มหรือการสร้างสรรคการผลิตสินค้าหรือบริการใหม่ มีความอดทน ใฝ่รู้อยู่เสมอ (อนุศักดิ์ ฉันทไพศาล, 2557; สำนักงานส่งเสริมรัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2556) นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรมีแรงจูงใจในการประกอบการ (Motivation) มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการทำ

ธุรกิจ และต้องมีเครือข่ายธุรกิจที่ดี (นิวิทย์ เอ็มเอก, 2557) นอกจากนี้ผู้ประกอบการต้องทำหน้าที่เป็นแบบอย่างผู้นำที่ดี มีความกระตือรือร้น และคอยผลักดันให้พนักงานในองค์กรของตนมีแนวคิดในการพัฒนาศักยภาพตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ดีขององค์กร

2. การบริหารจัดการองค์กร คือ การมอบหมายงานให้คนปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการองค์กรให้ประสบความสำเร็จในการแข่งขัน ผู้ประกอบการต้องมีความรู้เข้าใจถึงหลักการวิธีการบริหาร การกำหนดนโยบายเพื่อการปฏิบัติที่แน่ชัด หรือมีรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ดี โดยในกระบวนการผลิตจำเป็นต้องรักษาคุณภาพสินค้าให้มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้ลูกค้ามีความจงรักภักดีต่อสินค้าและจงรักภักดีต่อธุรกิจทำให้ลูกค้าเกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ประกอบการผ่านทางตัวสินค้า รวมถึงต้องทำการคัดเลือกแหล่งนำเข้าวัตถุดิบจากพันธมิตร เพื่อให้ได้รับวัตถุดิบราคาถูกในการผลิต ซึ่งเป็นการเพิ่มความสามารถทางการการแข่งขันได้โดยตรงจากการกำหนดราคาที่ต่ำกว่าคู่แข่ง และต้องหาเครือข่ายทางธุรกิจเพิ่มขึ้นซึ่งจะทำให้สามารถขยายสาขาในประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างสะดวก นอกจากนี้การบริหารจัดการความรู้ขององค์กรที่ดี จะต้องมีการนำความรู้จากแหล่งความรู้ที่มีไปให้ผู้ที่ต้องการใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานได้รับความรู้หรือใช้เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุงการทำงานขององค์กร เช่น การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานที่ต้องทำซ้ำให้เป็นรูปแบบงานใหม่ที่มีความสร้างสรรค์ ลดระยะเวลาในการปฏิบัติหรือลดข้อผิดพลาดที่เกิดในการปฏิบัติ หรือแม้แต่การพัฒนาแบบงานให้มีการทำงานเป็นทีมและมีความยืดหยุ่น นอกจากนี้การบริหารจัดการความรู้ขององค์กรจะต้องรวมถึงการพัฒนานวัตกรรมที่มีอยู่ด้วย เช่น การปรับปรุงแบบการรับจ้างการผลิตให้

เป็นการออกแบบการผลิต ซึ่งจะทำให้เกิดตราสินค้า เป็นของตนเองหรือมีสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ขององค์กร และเกิดมูลค่าทางความคิดเพิ่มขึ้น

3. กระบวนการการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ด้านอรรถประโยชน์ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร 7 ขั้นตอน คือ

1) การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าหมายคืออะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์กรจำเป็นต้องใช้ความรู้ใด ในขณะที่องค์กรมีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด (ลายลักษณ์อักษร หรือสื่อชนิดอื่น) และความรู้นั้นอยู่ที่ใคร

2) การสร้างและแสวงหาความรู้ เช่น การสร้างความรู้ใหม่จากการคิดค้นขึ้น เช่น การสร้างนวัตกรรมในการผลิต การแสวงหาความรู้จากภายนอก โดยการจ้างบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะทางมาช่วยเหลือ หรือการรักษาความรู้เก่าโดยการบันทึกลงสื่อ และกำจัดความรู้ที่ไม่ได้ใช้แล้ว เช่น ความรู้ที่เก่าล้าสมัย หรือความรู้พื้นบ้านที่เกิดจากการเข้าใจผิด

3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางแผนโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต เช่น การจัดหมวดหมู่ของความรู้

4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เช่น ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานควรใช้ทั้งภาษาไทยและกัมพูชาเนื่องจากมีพนักงานของทั้งสองสัญชาติอยู่ร่วมกัน และต้องปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ สั้นกระชับรัดกุมและได้ใจความครบถ้วน

5) การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้หรือบุคลากรในองค์กรเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ภายในองค์กร เป็นต้น

6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีเป็นความรู้ที่จัดแจงอาจจัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในคน ต้องจัดทำเป็นระบบทีมงานข้ามสายงาน ระบบกลุ่มทีมสนับสนุน ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หรือเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

7) การเรียนรู้ ต้องทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน มีการนำความรู้ไปใช้อย่างสม่ำเสมอ อาจมีการทดสอบอย่างง่ายเพื่อให้เกิดความกระตือรือร้น แต่ต้องไม่สร้างภาระงานให้กับบุคลากรมากยิ่งขึ้น และต้องกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่หมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่านโยบายภาครัฐเป็นปัญหาที่ส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันการค้าชายแดนด้วย โดยมีผลกระทบต่อความพร้อมของผู้ประกอบการโดยตรง อาทิ 1) เมื่อภาครัฐกำหนดนโยบาย ข้อกำหนด กฎหมาย หรือข้อกฎหมายห้ามการใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ประกอบการต้องเตรียมความพร้อมและตื่นตัวมากขึ้น เพื่อรองรับมาตรการกฎหมายหรือข้อห้ามที่รัฐบาลปรับเปลี่ยน 2) เมื่อภาครัฐกำหนดนโยบายสนับสนุนทางการเงิน เช่น การเพิ่มเติมเรื่องแหล่งเงินทุน ดอกเบี้ยต่ำ หรือลดเงื่อนไขในการกู้ อันจะส่งผลให้ผู้ประกอบการมีความพร้อมในด้านการเงินมากยิ่งขึ้น (พิน พนา ตีพิมพ์, 2551) สามารถนำเงินทุนไปขยายกิจการหรือแก้ไขปัญหาในด้านที่องค์กรอ่อนแอ ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันการค้าชายแดนในที่สุด (ปราณี ตปนิยวรรค์, 2552) รวมถึงนโยบายการสนับสนุนการลงทุนทางอ้อม อย่างการพัฒนาระบบการขนส่ง (Angeles, 2015)

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการที่ต้องการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ควรพัฒนาเรื่องกระบวนการจัดการความรู้ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่จะช่วยริเริ่มให้เกิดพัฒนาการด้านความรู้และการปฏิบัติงานภายในองค์กร โดยต้องเริ่มที่ความพร้อมของผู้ประกอบการจากการศึกษาตัวอย่างของผู้ประสบความสำเร็จ และปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการให้ความสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางด้านปัจจัยการผลิตสู่การเพิ่มผลิตภาพของผลิตภัณฑ์ รวมถึงต้องพัฒนาการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะด้านการจัดการความรู้ภายในองค์กรเพื่อกระจายความรู้ในการปฏิบัติงานสู่พนักงานในองค์กรและปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะความรู้ในการปฏิบัติงานมากกว่าการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่กำหนด และอาจปรับเปลี่ยนรูปแบบของการผลิตให้มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นรากฐานการพัฒนาองค์กรให้มีความยั่งยืน

6. เอกสารอ้างอิง

เรวดี แก้วมณี. (2558). แนวทางการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการเพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายอุตสาหกรรมมหภาค.
เริ่มสร้างสะพานด่านพรมแดนแห่งใหม่ บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบท. (2560, พฤษภาคม 3). กรุงเทพฯธุรกิจ .
นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์ และคนอื่นๆ. (2554). โครงการ การพัฒนาตลาดการค้าชายแดนไทย กรณีศึกษาตลาดโรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

นิติย์ เอ็มเอก. (2557). สมรรถนะเชิงพฤติกรรมเพื่อความสามารถในการแข่งขันและความสำเร็จของผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทย-มาเลเซียเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
ปราณี ตปนิยารวงศ์. (2552). โมเดลการวิเคราะห์ปัจจัยความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมส่งออกของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
พินพา ตีบทม. (2551). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการค้าชายแดนบริเวณตลาดดอยเวา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
มธุรดา สมัยกุล. (2557). แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดน กรณีศึกษาตลาดมิตรภาพชายแดนไทย-กัมพูชา. วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 25(1), 22-30.
เปิดใช้อินเตอร์เนตจลลลลลลลลล เชื่อมด่านการค้า"ไทย-เขมร". (2561, สิงหาคม 30). ประชาชาติธุรกิจ .
สายฝน แผล่งหล้า และคนอื่นๆ. (2557). การพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว. สระแก้ว : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว.
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). เอกสารการประชุมยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในระยะยาว. กรุงเทพฯ.

สำนักงานส่งเสริมรัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด

ย่อม. (2556). **การจัดทำแผนที่การตลาด**

สำหรับ SMEs ไทยสู่ตลาดกัมพูชา.

กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมรัฐวิสาหกิจ

ขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)

สุภางค์ จันทวานิช. (2552). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**

(พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

อนุศักดิ์ ฉืนไพศาล. (2557). **การบริหารงานคุณภาพ**

ในองค์กร. กรุงเทพฯ:

กระทรวงศึกษาธิการ

Angeles, V. M. (2015). **U.S.-Mexico Economic**

Relations: Trends, Issues, and

Implications. Congressional

Research Service.